

Kršćanstvo kao događaj današnjice

*Na devetnaestu godišnjicu njegove smrti, cijeli tekst predavanja **Luigija Giussanija**, organiziranog od Udruga Charles Péguy i Kulturnog centra San Carlo (Milano, 28. listopada 1992.)*

uredio **Daive Prospero**

Moderator. Don Giussani će večeras govoriti o temi: »Kršćanstvo kao događaj danas«, koja izražava upravo genijalnost kojom je iskustvo koje je on potakao i svjedočio u svom životu, u Crkvi i za današnju Crkvu, dirnulo sve nas. Nakon toga će biti vremena za nekoliko pitanja.

Luigi Giussani. Objektivno, čini mi se da je značenje teme (»Kršćanstvo kao događaj danas«) određeno činjenicom da se danas riječ kršćanstvo lakše poistovjećuje s nizom moralnih vrijednosti ili propovijedanjem moralnih vrijednosti, s brigom o moralnim vrijednostima. Ne kažem da se kršćanstvo ne brine o moralnim vrijednostima, kažem samo da se kršćanstvo nikako ne može poistovjetiti s propovijedanjem moralnih vrijednosti. Ako smo prisustvovali Misi zadnju nedjelju, predivna prisposoba farizeja i carinika (usp. *Lk* 18,9-14) ponovno nas je iznenadila: uvijek nas iznenadi na kraju kad kaže da je carinik izašao iz hrama miran jer mu je oprošteno, »opravdan je«, dok se farizej koji se hvalio svim dobrom koje je učinio izašao osuđen (i nije lagao. Krist nije rekao: »Farizej je lagao«, nikako). Konačni razlog ove suprotnosti nije nužno neposredno razjasniti; možda proizlazi iz zaključka drugih razmišljanja. Ali želim reći da za onoga tko mora govoriti o kršćanstvu, razmišljati o kršćanstvu ili živjeti kršćanstvo, važno, bitno je upravo ovo: ono što ga zanima ili što želi konkretno živjeti ne može svesti na moralne vrijednosti kojih se uspijeva pridržavati snagom svoje volje. Kršćanstvo je događaj, objektivna činjenica: čak i kad cijeli svijet ne bi vjerovao, ne bi ga mogao izbrisati. Nikakvo rasuđivanje mu se ne može oduprijeti: »*Contra factum non valet illatio*«, događaju se ne možemo suprotstaviti rasuđivanjem, snagom rasuđivanja. Kršćanstvo je događaj, u smislu da ono nije prije svega moralna propovijed. Budući da je to događaj koji uključuje Boga, djelovanje Misterija u životu čovjeka, u povijesti čovjeka, vjerujem da je najvažniji preduvjet pažnja ili nježnost koju čovjek osjeća prema sebi. Ako čovjek nije pozoran na sebe, ako ne osjeća nježnost prema sebi, istu nježnost majke prema djetetu, neizbježno će zauzeti neprijateljski stav prema kršćanskom događaju. Postoji jedna rečenica Rainera Maria Rilke od koje često polazim za razmatranje o sebi: »I sve je složno u tom da nas prešuti, napola ko sramotu, napola ko neizrecivu nadu« („*Druga Elegija*“, stihovi 42-43, *Devinske elegije, Elegie duinesi*, Matica hrvatska, Zagreb, str. 17). Nikada nisam našao bolju sintezu onoga što čovjek osjeća kad o sebi pozorno razmišlja, kad sebe promatra čak i s malo pažnje, od ove Rilkeove poezije Čovjek, ako gleda sebe, osjeća sram, osjeća dosadu, osjeća sram do dosade, ali ipak ne može poreći poriv, nepokolebljivi poriv koji je u samoj naravi njegova srca, poriv za puninom, možemo reći za savršenstvom ili zadovoljstvom (te dvije riječi imaju istu etimološku vrijednost) »savršenstvo« ima više ontološko značenje, a »zadovoljstvo« je više eudemonološko, drugim riječima više je osjećaj. Vjerujem da je Bog došao upravo da bi odgovorio na taj osjećaj koji je, po mom mišljenju, (ponovit ću), jedini stvarni osjećaj koji čovjek može imati o sebi, kad razmišlja o sebi pozorno i s majčinskom nježnošću. Ako je Bog došao, to je zato da bi odgovorio čovjeku, čovjeku koji se srami sebe, koji osjeća dosadu, koji vidi da je ograničen i koji je s tom ograničenošću suglasan, ali koji istodobno ne može izbjeći ovaj krik svoga srca, ovo iščekivanje svoje duše.

U svakom slučaju, Bog je učinio ovaj korak da bi odgovorio na čovjekovu situaciju. Zbog toga je došao, postajući spasiteljem čovjeka: On je spasitelj čovjeka, Otkupitelj čovjeka. No, ne želim naglašavati samo ove pojedinosti, iako mi se čini da je ovaj uvod nužan: Bog se pokrenuo za mene. To doslovno kaže sveti Pavao: »... koji me ljubio i predao samoga sebe za mene« (usp. *Gal* 2,20). I

svatko od nas koji smo ovdje – oprostite ako to kažem – mora ponoviti, može i mora ponoviti ovu rečenicu svetog Pavla: »Za mene«, drugim riječima da me oslobodi; da me oslobodi dosade koju osjećam samom sebi i tereta ove ograničenosti koju otkrivam u svemu što radim. S tog gledišta, prvi pogled kršćanstva na čovjeka je pesimističan. Ne govori bez razloga o izvornom grijehu, kao o prvoj tajni bez koje se ništa ne objašnjava; to je tajna, ali bez te tajne ništa se ne objašnjava o proturječju u kojem čovjek neumitno živi. Ako je kršćanstvo pesimistično, ako je njegov prvi pogled na čovjeka ispunjen pesimizmom, ono završava u optimizmu, dubokom i zahtjevnom optimizmu. Taj nas optimizam navodi da izjavimo: »Ako je Bog za mene, tko može biti protiv mene?« (usp. *Rim.* 8,31), kao što nam kaže sveti Pavao. Božje djelo sastojalo se u tome da je Božji misterij uzeo oblik stvarnog čovjeka, potpuno se poistovjećujući s čovjekom; čovjekom koji je začet u utrobi žene i iz male, gotovo nevidljive grudvice razvio se kao dojenče, kao dijete, kao mladić, kao adolescent, kao mladić. U jednom trenutku je postao središte pažnje društvenog života židovskog naroda, privukao je mase koje su ga slijedile, ali koje su se potom, pod utjecajem onih koji su držali vlast, okrenule protiv njega, razapele su ga i ubile. Ali taj čovjek je uskrsnuo i pobijedio je smrt.

Dakle, Bog djeluje kroz stvarni, potpuno ljudski čin. Kako bih mladima objasnio što sve to znači, kažem: »Zamislimo dvoje supružnika koji nemaju djece dvije godine, zamislimo kako se odvija njihov život, kako se lako i nesmetano organizira. Nakon dvije godine rodi se dijete. Dijete poremeti cijeli njihov život i ne mogu više živjeti kao prije«. Eto, kršćanski događaj je poput djeteta koje se rodi u obitelji – uistinu rodio se kao dijete –: kršćanski događaj je Bog koji ulazi u život čovjeka i u povijest čovjeka kao što dijete koje se rađa od žene ulazi u povijest čovjeka, u život njegove obitelji i u povijest čovječanstva. Sveti Ivan u svojoj prvoj poslanici kaže prvim kršćanima: »Ono što su naše ruke opipale, što su naše oči vidjele, što su naše uši čule, o Riječi života«, odnosno o Istini, »objavljujemo vam« (usp. *1. Iv* 1,1-3), jer istina je postala opipljiva, vidljiva, čujna, kao što slušamo nekoga govoriti, vidljiva kao što vidimo nekoga prisutnoga, kao što dotičemo ruke prijatelja.

Na ovoj točki bih se mogao zaustaviti, jer ono što je sad potrebno samo je gledati u lice taj događaj, to što se dogodilo. Čovjek osjeća da je u pitanju sva njegova odgovornost, on ili ga prepoznaje ili odbija da ga prepozna, jer njegova sloboda kao što je u stanju da ga prepozna može to odbiti. Mnogi, koji su ga vidjeli, prepoznali su ga, a zatim su odbili da ga prepoznaju, vikali su: »Raspni ga!« (*Mk* 15,13-14). No, to je razumljivo za nas, koji iz vlastitog iskustva znamo što je čovjek, kako se može ponašati. Sve ostalo su sugestivna produbljivanja koja odgojem vjere treba prenijeti mladima, svatko na svoj način. Kažem da se ovdje mogu zaustaviti jer bih volio znati što se može reći više od ovoga: da je Bog postao čovjek! Dakle, kršćanstvo je doticati, gledati, slušati, slijediti i prionuti uz tog čovjeka. Kao što je to bilo za svetoga Petra.

Onoga dana, u sinagogi u Kafarnaumu, Isus je govorio dugo, dirnuli su ga svi ti ljudi koji su, nakon što su dan prije bili s njim s druge strane Genezaretskog jezera, oplovili jezero kako bi mu se ponovno približili. U jednom trenutku je pobjegao jer su ga željeli proglasiti kraljem: vidjeli su kako je umnožio kruh! Ušli su u sinagogu u Kafarnaumu, a On, dirnut upornošću s kojom su ga ljudi tražili, rekao je: »Tražite me jer sam vam dao kruha, ali ja ću vam dati svoje tijelo za hranu« (usp. *Iv* 6,26-58). Upravo zato što je Krist bio čovjek, slike su mu dolazile iz vlastitog ljudskog iskustva, a najvjerojatnija slika koja mu je pala na um jest da ostane s nama pod znakom kruha i vina. To je bilo najvjerojatnije od svega što je mogao zamisliti, a vjernost, barem prividna, onih koji su ga tražili, izazvala je u njemu tu emociju. Ali Njegov odgovor nije bio odgovor koji su ljudi od očekivali. Zatim, pod utjecajem, također intelektualaca, svi su se pomalo razišli, dok u tišini večernjeg sumraka, nisu ostali samo oni najprivrženiji. Isus prvi prekida tišinu: »Hoćete li i vi otići?«. A Petar, s uobičajenom spontanošću: »Učitelju, ni mi ne razumijemo što govoriš, ali ako odemo od tebe, kamo da idemo? Samo ti imaš riječi koje daju smisao životu« (usp. *Iv* 6,59-69).

Kažem da je ta skupina ljudi koja ga je slijedila zapravo početak kršćanske povijesti: jer oni su ga slijedili, prepoznali su da je u njemu nešto izuzetno, nisu mogli protumačiti zašto i kako. Uostalom,

kada ih Krist drugom prilikom pita: »Što ljudi govore o meni?«. „Neki kažu da si sin Beelzebubov, drugi kažu da si veliki prorok“. „A vi, što vi kažete tko sam ja?“. „Ti si Krist, Sin Boga živoga“, odgovori mu Petar. Nato Isus reče Petru: „Blago tebi Petre, sretan si jer si mi dao odgovor koji ne možeš razumjeti a dao si ga jer ti ga je Otac sugerirao“ (usp. *Mt* 16,13-17). Petar nije učinio ništa drugo osim što je ponovio riječi koje je u drugim prilikama Isus rekao o sebi. Slijedili su ga, upijajući, prijanjajući zbog onoga što su shvaćali, čineći ono što je govorio i koliko su bili sposobni. Onakvi kakvi su bili, prepoznavali su ga idući za njim. Išli su za njim. Eto, kršćanstvo je priča o ljudima koji su na neki način sreli taj događaj, događaj Krista, taj povijesni događaj, i pošli su za njim, svatko kako je mogao, svatko kako može.

Moram još nešto dodati prije nego izvučem dva zaključka koje želim istaknuti.

Božje djelo jest da je Misterij postao dijete u krilu žene, postao je gruda mesa u krilu žene, dio tijela žene, rođeno kao i svako drugo dijete. Uvijek razmišljam, uvijek me duboko dirne početak Evanđelja, gdje govori o anđeoskom navještenju Mariji, jer tu je cijeli razgovor i na kraju Marija kaže: »Neka mi bude po tvojoj riječi«. I nakon toga dolazi rečenica koja kaže: »Anđeo otiđe od nje« (usp. *Lk* 1,38). To me svaki put duboko dirne i gotovo svaki dan razmišljam o situaciji u kojoj se ta petnaestogodišnja djevojka našla: potpuno sama, s Misterijem kojega je nosila u sebi – još ga nije mogla potvrditi jer je to bio tek početak – s roditeljima kojima treba reći, s zaručnikom kojem treba reći. »Blažena ti što povjerova da će se ispuniti ono što ti je Gospodin rekao« (usp. *Lk* 1,45), reći će joj rođakinja Elizabeta koju je Marija odmah otišla posjetiti jer je od anđela saznala da je trudna šest mjeseci (usp. *Lk* 1,36-45).

Dakle, misterij Božji ušao je u čovjekov život postajući dijete: to je događaj. Kršćanstvo je taj događaj, ono »jest« taj događaj.

Ali... što sada? Ne kažem sada, već deset godina nakon što je Krist umro, godinu dana nakon što je Krist umro, stotinu godina nakon, petstotina godina nakon, tisuću godina nakon, dvije tisuće godina nakon, sada, jer pitanje koje sebi postavljam je: gdje je sada? Postavili su ga i prvi kršćani koji su živjeli još za vrijeme apostola, kad je Isus otišao. Osoba, kontaktirana dan nakon Njegova uzašašća na nebo, postavljala je isto pitanje koje ja sebi postavljam sada. Ipak, On je rekao: »Bit ću s vama u sve dane« – obratimo pažnju na te umetnute riječi Evanđelja, koje uvijek predstavljaju nešto veliko – »Bit ću s vama u sve dane do svršetka svijeta« (usp. *Mt* 28,20). I ja sam kršćanin jer je On, Bog, prisutan među nama i bit će prisutan svaki dan do svršetka svijeta; ja sam kršćanin zbog toga, mogao sam učiniti tisuću pogrešaka jučer i deset tisuća zločina; bit će mi potrebno Kristovo milosrđe više nego drugima, ali kršćanin sam, a onaj tko nije počinio zločine, tko je plaćao desetine, tko je slavio sve židovske liturgijske blagdane, farizej, ne!“

»U svakom slučaju, Krist je ostao prisutan u svijetu, u povijesti, i bit će prisutan do kraja vremena kroz jedinstvo onih koje On privuče i asimilira sa sobom. Stvorio je čin, kojim uzima čovjeka i nosi ga u sebi; taj čin se zove krštenje, sakrament krštenja. Njegova prisutnost je vidljiva, opipljiva, možemo je čuti, kao jedinstvo onih koji vjeruju u Njega, koje ima i povijesno ime, »Crkva«, što ne znači ništa drugo doli okupljanje. Ali objektivnost Njegove prisutnosti je spašena, zajamčena upravo tim jedinstvom. Ono je kao šator, kao šator pod kojim je Božji misterij, šator koji su Izraelci podizali usred tabora. To jedinstvo ljudi koji vjeruju u Njega, koji ga prepoznaju, koje je On privukao i asimilirao sa sobom, je poput šatora; jedinstvo u kojem je on stvarno prisutan je poput šatora A Euharistija nije ništa drugo nego najvišii konkretni izraz Njegove stvarne prisutnosti.

Sveti Pavao, koji je više od svih isticao da je prisutnost Krista, Boga koji je čovjekom postao istovjetna s jedinstvom onih koji vjeruju u Njega, to je shvatio kada je, zbačen s konja, čuo riječi: »Savle, Savle, zašto *me* progoniš?« (usp. *Dj* 9,3-4). Nikada nije vidio Isusa iz Nazareta, nikada ga nije vidio, ali je progonio kršćane: progonio je kršćane. »Savle, Savle, zašto *me* progoniš?«. Vjerojatno je u tom trenutku predosjećaj pomogao Pavlu da jasno shvati tu istovjetnost. To je bilo jasno već u Kristovo vrijeme. Budući da nije mogao biti prisutan na svim mjestima, u selima gdje su ga pozivali, slao bi svoje sljedbenike, dva po dva; i oni bi se vratili oduševljeni, govoreći: »Učitelju, ono što ti činiš, i mi smo učinili; čuda koja ti činiš, i mi smo učinili. Ljudi nas također

slušaju» (usp. *Mk* 6,7-13). Isti fenomen koji se događao gdje god je bio On, događao se u selu gdje su otišla ta dva. U selu gdje su otišla ta dvojica, kako je bio prisutan Krist? Preko te dvojice koje je poslao. Metoda koju je Krist koristio kako bi nastavio Svoju prisutnost među nama, metoda koju je koristio, već je bila prisutna dok je On bio živ. Kroz prisutnost onih koji vjeruju u Njega, On je prisutan, u doslovnom smislu riječi.

Dakle, kršćanstvo kao događaj je Bog koji je čovjekom postao i prisutan je u povijesti unutar – da se izrazim jasno – jedinstva onih koji vjeruju u Njega. Ovo jedinstvo ima vrijednost koja se ne temelji na osjećajima, ne može se svesti na pojam »zajednice«, ne poistovjećuje se s ljudima koji imaju isto mišljenje: »Vi koji ste kršteni, kaže sveti Pavao, »poistovječeni ste se s Kristom. Nema više ni Židov ni Grk, ni rob ni slobodnjak«, velike društvene i kulturne podjele onog vremena, »ni muško ni žensko, svi ste vi jedno u Kristu Isusu« (usp. *Gal* 3,27-28). Pavao koristi izraz *eis*, koja na grčkom znači „jedan“ u osobnom smislu, u smislu osobe, ali muškog roda: »Jedno ste, eis...«. Vi ste „ja“, rekao je svetom Pavlu: »Zašto „me“ progoniš?« To je najteži aspekt, nesumnjivo, za mene; neka mi oprostite ako se usudim reći za sve nas, jer način na koji smo odgojeni – rekao sam to i novinaru nedavno u Lourdesu (usp. „*Don Giussani: il potere egoista odia il popolo*“, intervju G. da Rold, *Corriere della Sera*, 18. listopada 1992., str. 3; sada u „*L'io, il potere, le opere*“, Marietti 1820, Genova 2000, str. 214-219) – to pomalo zaboravlja ili prelazi preko toga. Ali mogu upoznati Krista kroz nešto prisutno. Upravo to je Božja genijalnost, da bi Ga čovjek upoznao, i da bi spasio čovjeka, postao je prisutan.

Jedinstvo vjernika je privremeno, čak i banalno, lice ove božanske prisutnosti. I kao što je tada postajao kršćanin i mijenjao se onaj tko Ga je slijedio, sada je kršćanin i mijenja se, onaj tko slijedi to jedinstvo mijenja se kao osoba. Krist je tom jedinstvu dao znak apsolutne objektivnosti, koji je biskup Rima, glava zajednice Rima. Sve se stječe prema tome – čak ni ekumenski sabor bez potpisa biskupa Rima, ne vrijedi, ne bi vrijedio –. To je upravo suprotno od onoga što mi zamišljamo ili volimo zamišljati. Ono što nas vodi k Bogu nije naš način razmišljanja, nije dijalektička usporedba s drugima, nije rezultat teološkog studija: to je nasljedovanje prisutnosti. Prvi rezultat koji sam htio spomenuti je stoga slijediti prisutnost.

Ali »slijediti prisutnost« također objašnjava moralni put; ne samo pripadnost u smislu pristajanja uz određenu skupinu, već i moralni put koji čovjek prolazi. U prirodi postoji prekrasna usporedba: kako dijete stječe vlastitu osobnost? Što je obitelj ljudski bogatija, snažnija, pažljivija, puna poštovanja, dakle, što je način kojim obitelj postupa s djetetom ljudskiji, što je vjerniji svom zadatku, to će dijete više razvijati svoju osobnost; što više slijedi roditelje, svoju obitelj, to će više rasti njegova osobnost. Slijedeći događaj svoje obitelji, upijajući njene izazove (skoro kao osmozom) ono s petnaest godina može ustanoviti da je drugačiji od drugih jer je imao takvu obitelj. On zna tko je, jer zna obrazložiti ono što bira, dati razloge onome što radi. Analogno je moralni problem za kršćanina.

Kao što biti kršćanin znači biti privržen određenoj prisutnosti, tako se slijedeći tu prisutnost, sudjelujući u izazovima te prisutnosti osoba mijenja, shvaća i preobražava se. Gospodin je to vrlo precizno naglasio u svojoj formuli savršenstva kada jer rekao: »Budite savršeni kao što je savršen Otac vaš nebeski« (usp. *Mt* 5,48). A tko može biti savršen kao Bog? Krist je tako pokazao da se istinska moralnost u cijelosti sastoji u težnji; drugim riječima to je put, život kao put, *homo viator*. Ljudi srednjeg vijeka to su vrlo dobro razumjeli: život je put, stoga je vrijednost osobe u vjernosti toj težnji, težnji da nauči i slijedi. I ako čovjek padne tisuću puta u jednom danu, on će se tisuću puta dignuti i ponovno nastaviti. Druga posljedica koju želim istaknuti je shvaćanje morala kao težnje. Sveti Ambrozije je u jednom pismu napisao da svetac nije onaj koji ne griješi, već onaj koji neprestano nastoji da ne padne (usp. Sv. Ambrozije, *Explanatio Psalmi* 1,22, *Explanatio Psalmi* 36,51). Dok sam čitao taj odlomak svetog Ambrozija učenicima u školi, primijetio sam: »Zamislite čovjeka koji griješi svaki dan, jer ima veliku, tešku manu – i svaki dan griješi, svaki dan – i koji bi svako jutro ustajući rekao: „Bože, ponizno te molim, pomози mi da nadmašim sebe, pomози mi da

se popravim”, i svaki dan bi ponovno griješio, i tako pedeset godina, svako jutro ustajući s tom iskrenom odlukom, s tim iskrenim vapajem, i svaki dan bi griješio...: on je svetac – svetac! –, svetac čiji bi dani bili ispunjeni krivnjama«. Koncept morala koji proizlazi iz kršćanstva kao događaja upravo je ovaj: moralnost je težnja koja se očituje kao nasljedovanje; a osoba slijedi onako kako može, kako uspijeva, prema milosti koja joj je dana.

U takvom kontekstu Misterij poprima određeni oblik, dobiva određeno lice: »Nije On Bog mrtvih, nego Bog živih« (usp. *Lk* 20,38), kaže Krist, to jest nije Bog naših misli, već je pravi, stvarni Bog, koji je prije svega, nedokučiv je našim mislima »Moje misli nisu vaše misli, i moji puti nisu vaši puti« (usp. *Iz* 55,8). Ali taj Misterij, u tom kontekstu, ne ostaje potpuna tajna, ne ostaje sasvim nepoznat. Ono dijete koje raste, umire i uskrsava neodoljivo utječe na povijest. Privlači k sebi ljude, a jedinstvo tih ljudi čini Njegovo Tijelo, otajstveno, mistično Tijelo (kako se naziva) ili Božji narod, koji je (prije sam sebi dozvolio tu usporedbu) poput šatora Izraelaca u pustinji, koji je sadržavao Kovčeg Saveza, stvarni prisutni Misterij. Objašnjava nam Misterij u smislu da nam pokazuje kako Misterij precizno, savršeno snažno, pun nježnosti odgovara našem životu (kako je rekao Rilke: napola ko sramotu, napola ko neizrecivu nadu« –: to se naziva »milosrđe«. Vrhunska definicija Božanskog, Bitka, koju je Krist donio u svijet i koju kroz jedinstvo vjernika On nastavlja kao prijedlog siromašnom čovjeku svih vremena i u svim uvjetima, jest riječ »milosrđe«. Bog je milosrđe, riječ koja bi nam inače bila nepojmljiva.

Moderator. Hvala! Sada, kao što sam rekao, ima vremena za par pitanja, koja mogu pomoći da razumijemo važnost ovoga što nam je don Giussani rekao.

Giussani. U svakom slučaju, barem za mene, postoji stalni dokaz te važnosti jer, govoreći na taj način, deseci tisuća osoba su slijedili i još uvijek slijede. Govoreći na taj način! Sjećam se da je jedan veliki svećenik naše biskupije, kojeg iznimno cijenim, don Barbareschi (monsinjor Giovanni Barbareschi, 1922-2018, iz Milanske biskupije), došao na skup koji sam organizirao u crvenoj dvorani PIME (Papinski misijski institut za vanjske misije) za studente. Ušao je i stao pozadi. Pomislio sam: »Tko zna što ovdje radi?«, jer je izgledao malo zbunjeno. Kada smo završili, svi su izašli, a on je ostao i rekao mi: »Reci, je li ti uvijek tako govoriš?«. Ja sam mu odgovorio »Da«! A on će: »Što ljudi u tome vide?«. S moje strane to je bio čin poniznosti.

Ali ne vjerujem da je riječ samo o slijepoj tvrdokornosti. Kršćanstvo se ne može zamisliti bez tih izraza. Nisam iscrpio izraze, samo sam spomenuo neke koji su mi se činili bitni. Jer Dijete Isus je bitno, kao što je bitno jedinstvo Crkve koje je jedinstvo vjernika; ali bez priznavanja objektivnog autoriteta papinskog učiteljstva, to više nije jedinstvo, već je prepušteno hermeneutici, ljudskom tumačenju i svatko bi mogao misliti što god želi (tko mu brani?) A što bi bila ta Crkva ako se ne približi tebi i meni, dovoljno da postane vidljiva u zajednici u kojoj se nalazimo i pomažemo jedni drugima, sa pedeset, šezdeset, sedamdeset, osamdeset drugih ljudi? Bila bi apstraktna ili politička, neobičan ili politički fenomen. Zato je Ivan Pavao II., biskupima iz španjolskog Tarragona, prije nekog vremena rekao (ponovio je to nedavno, ne sjećam se točno u kojoj prigodi) da se Crkva mora podudarati sa živom zajednicom (*Govor španjolskim biskupima iz Barcelone i crkvenih pokrajina Tarragona i Oviada, u posjetu »ad limina apostolorum«*, 11. studenog 1991. 5: »Buđenje svijesti kršćanskog naroda prema zrelijem shvaćanju Crkve, stvaranje živih zajednica u kojima nasljedovanje Krista postaje konkretno i uključuje sve dimenzije života, primjereni je odgovor na sekularističku kulturu koja ozbiljno prijeti kršćanskim načelima i moralnim vrijednostima društva«). To je metoda o kojoj sam govorio novinaru kojeg sam citirao ranije: budući da je Bog stvorio muškarca i ženu i stvorio je povijest čovjeka kao spasenje, postajući suputnikom čovjeka, Bog obitelji je Bog Crkve, tj. naroda koji je zazivao Boga i bio spašen, kako je Estera govorila u Bibliji (usp. *Est* 10,3f). Mi to čitamo jednom tjedno u Liturgiji časova: »Narod koji je dozivao Boga i bio spašen« (usp. *Psalam* 22(21),6). Dakle, to je ista metoda: Bog, da bi omogućio da se čovjek rodi, da izraste, da bi ga definirao kao čovjeka, da bi čovjeka učinio savršenim, koristi istu metodu:

obitelj je prva zajednica. Ali ako se ova ne zna proširivati, postaje zatvor ili grob, i osoba iz nje bježi, bježi.

Zato se rađamo u „obitelji“ koja je jedinstvo vjernika, Crkvi, Crkvi koja je Kristovo Tijelo; rađamo se u Kristovu tijelu i u njemu rastemo, jer u Crkvi nitko nije poput tebe, i nitko nije poput mene, nema nikoga tko je jednak drugome. I te razlike koje su u liberalnoj i racionalističkoj kulturi snažan prigovor zajedničkom životu (različito je velika smetnja za modernu kulturu, primjerice nije korisna državi) ovdje postaje bogatstvo identiteta koje je iznad i koje rađa sve. Jer Krist je jučer, danas i uvijek; na primjer za njega jučer koji ima određeni karakter, koji bih i ja želio imati, i za mene s mojim karakterom koji bi on želio imati.

Pitanje. Htio sam pitati: u svom danu, često preplavljenom stotinom problema, kako živjeti, slijediti tu Prisutnost?

Giussani. Slijediti Prisutnost jednako je kao drugi izraz: spominjati se te Prisutnosti. Kada sam išao u osnovnu školu – poslije sam ušao u sjemenište – moj tata, posebno tata, stalno mi je bio pred očima. Ukrao sam samo jednom u životu: idući u školu jedan prijatelj koji je hodao pored mene, ispred štanda s voćem na kojem su bili pečeni kesteni, rekao mi je: »Uzmi ih, uzmi ih!«. I ja sam pružio ruku i uzeo, i nitko me nije vidio. Uvečer je moj tata došao kući s posla i rekao mi: »Reci mi što si radio jutros?«. Osjećao sam svog oca kao svemoćnog, ukratko kao Boga. Dakle, način da slijediš tu Prisutnost je da je se spominjeeš. Zato Crkva kaže: ako u tom razdoblju koje za sve ljude postaje mjera vlastite kreativnosti, a to je rad, radni tjedan, ako za to vrijeme ne posvetiš ni trenutak spomenu na Krista, ne ideš na misu nedjeljom... manje od toga umreš: to je smrtni grijeh! Drugim riječima, nije pogrešno reći: da biste slijedili tu Prisutnost morate je se sjećati, spomen na nju mora biti živ.

Postoji jedan lijep tekst, koji si možda čitao, *Priče ruskog hodočasnika* pravoslavni ruski tekst, u kojem se kaže da se treba naviknuti zazivati Gospodina, sjećati se Gospodina, jednom, deset puta, stotinu puta, deset tisuća puta dnevno, sve dok se ne podudara s disanjem (usp. *Priče ruskog hodočasnika*, Paulini, Milano 2000., str. 30-31). Tako kaže tekst, na predivan način. Ako mislim da je Gospodin konkretniji od moje majke, da mi je bliži od moje majke ili mog oca, ako razmišljam o tome, tada je želja da ga se sjećam češće ne samo opravdana, već je neizbježna, i to postaje ne samo moguće, već ostvarivo. Netko može svjesno pogriješiti, a zatim se odmah sjetiti te Prisutnosti. I ovo sve češće sjećanje na Gospodina sve više skraćuje vrijeme zaborava i vrijeme izdaje. Naime zaborav za odraslog čovjeka jest zaborav na Onoga od kojeg se u ovom trenutku rađa. Jer u ovom trenutku ja se ne stvaram sâm. Uvijek kažem mladima: »Recite mi ima li išta očitije od činjenice da se u ovom trenutku ti ne stvaraš sâm, da ja ne stvaram sâm sebe«. Dakle, u ovom trenutku rađam se iz nečega drugog, i to nešto zove se Bog, koji je čovjekom postao, dakle rađam se od Krista. Što više tako razmišljam to više sazrijeva moja osobnost, to jest manje dodajem nešto drugo, manje bježim u apstraktno. Što je taj spomen češći, to više osjećam da moja osoba dobiva čvrstinu i postojanost od tog novog rođenja. I dalje ostajem slab tako da, dok razmišljam o tome, mogu pasti, poskliznuti se.

Inzistiram na tome, jer činjenica da je kršćanstvo milosrđe, da je Bitak milosrđe je nešto veličanstveno: ljudski je nezamislivo razmišljati o vlastitoj sudbini, ako nije milosrđe. Uostalom, oni za koje sudbina nije milosrđe o tome ne razmišljaju, ne mogu razmišljati. Ali budući da se sudbina sve više nadvija nad nas i približava se, prvi su inteligentniji od drugih, prvi stav je inteligentniji od drugoga. I onda, oprostite mi, pravi odgovor na prethodno pitanje (da bi slijedio, moraš se sjećati) oslobađa od svakog moralizma; nisu zakoni koje treba primjenjivati, nego spomen koji treba živjeti. Kad sam bio u školi, s mojim učiteljem Fossatarom, stotnikom policije, u petom razredu, uvijek sam pred očima imao svog oca: nije mi tata objašnjavao zakone, to je bio on! I primjenjivao sam zakone misleći na njega. To bolje sažima sve, osjećajnije je, ljudskije i jednostavnije.

Pitanje. Ako spomen omogućuje da ovaj događaj, ostane živ, zašto se onda događa, na primjer, među nama kršćanima, da čak iako se spominjemo događaja, često ga svedemo na pravila? To kažem jer primjećujem tu sklonost u sebi, a često mi se događa, primjerice na misi, da vidim da se to reproducira u propovjedima koje tumače liturgiju.

Giussani. Slažem se s vama, ne znam što da vam kažem: pogrešna je metoda, metoda prenošenja. Kao što sam rekao novinaru u Lourdesu, roditelji žele sreću svojoj djeci, ali kao da su zaboravili naučiti ih metodu kako doći do nje. Kao da više ne znaju kojim putem ih usmjeriti. I tako možemo prenijeti svoju vjeru, prenijeti svoje uvjerenje o kršćanskom događaju, prenijeti našu poruku: »Misterij Boga je među nama«, ne poštivajući metodu koju ta istina zahtijeva. A metoda je ista ona koju je ustanovio Krist: metoda je prisutnost, onako kako ju je On definirao, prisutnost jedinstva vjernika, prisutnost zajednice; zajednica znači da su ti ljudi zajedno jer je On prisutan, jer Ga prepoznaju. Nije apsolutno potreban zanos (možemo reći) koji mogu svjedočiti u određenim trenucima, svatko prema svom karakteru. Ali to je odgovor. Metodu nas je On sâm naučio: »Budite jedno, slijedite; da biste me slijedili, morate slijediti svoju zajednicu; zajednicu, to jest jedinstvo ljudi koji su zajedno jer sam ja prisutan, jer prepoznaju Mene. I onda poučavaju jedni druge, jedni drugima opraštaju«. Greška je u metodi prenošenja.

Po mom mišljenju, već stotinu godina kao kršćani, kao kršćanski narod, pogriješili smo u metodi prenošenja. Kaže se: »Temeljni čimbenici stvarnosti Crkve su nepogrešivo učiteljstvo...« – učiteljstvo, koje je objektivna, nepogrešiva stvarnost, jer konačnu riječ nema moje tumačenje, konačna riječ je izvan mene, a to je implicitna vrijednost kršćanstva: konačna vrijednost, istina, je stvarnost izvan mene; izlazili su iz kuće, nalazili bi Istinu koja govori na cesti: Bog, čovjekov suputnik – »... Učiteljstvo Crkve i sakramenti«. A što je sakrament? Prisutnost. Sakrament je najjednostavniji oblik spomena. Dakle, prvo kažemo te dvije stvari, ali onda promijenimo metodu; slijedimo svoju sliku prenošenja ili procjene, zaključak naših rasprava, teološko mišljenje o nekim spornim pitanjima, ono što kažu novine, što kaže televizija, što kažu svećenici.

To je spektakularno – ponavljam ono što govorim mladima – da je Krist nametnuo samo jedno, da se izvrši samo jedno, obvezao nas je na samo jedno kao metodu komuniciranja s Njim: sakramente, geste u kojima čovjek ne treba ništa raditi, osim biti otvorenih očiju, svjestan. Kao ljudi koji su dolazili na ispovijed za Uskrs, *illis temporibus*, došli bi tamo i stajali. Onda bih postavljao neko pitanje i oni bi rekli: »Da«, ili niti »Da,ne«. Kimnuli bi glavom i ja bih davao oprostjenje. Manje od toga se umire. Nije potrebno razmišljati o nečemu posebnom, osjećati nešto posebno. To je kao da kažemo: ovo je knjiga! Kršćanstvo je činjenica! Dakle, metoda da ga naučimo je biti unutra; znači biti unutar zajednice ljudi koji se okupljaju ili prepoznaju jedinstvo među njima jer je tu Krist. Zove se »zajedništvo«, kao sakrament (*comunione tal.* – zajedništvo, pričest. *op.prev.*). Ali to je daleko od načina na koji mi obično živimo, jer – ispričavam se – upravo to nas nitko nije naučio. Kao što sada gubimo osjećaj za obitelj, tu koheziju koja, osmozom, osmotskim tlakom omogućuje djetetu da raste, da postane osoba, koja potvrđuje njegovu osobnost, tako smo već davno izgubili osjećaj za tu „obitelj“, tu bliskost s Kristom, koja je jedinstvo među nama u Njegovo ime (zbog toga u zajednicu Crkve može ući zločinac i svetac, a onaj tko ima manje prigovora jer je tu i jedan zločinac, taj je svetac).

Intervencija. Govorili ste o nježnosti, nježnosti čovjeka prema sebi i Božjoj nježnosti prema čovjeku. Želio bih znati nešto više, jer nježnost pripada vrlo intimnoj sferi, ne uspijevam dobro shvatiti kakve ona ima veze.

Giussani. Odgovor je već u vašem pitanju. Kažete da riječ nježnost pripada, pokazuje na vrlo intimnu sferu, više intimnu od mene prema samome sebi. Ako posmatram sebe, ako osjećam sebe (kao što sam prije rekao) kao stvarnost koja je u ovom trenutku stvorena od Drugoga, ako sam svjestan činjenice da sada proizlazim od Misterija, zadivljen sam gledajući sebe. Ako se gledam kao dar, divim se sebi, i gledam se kao što majka gleda dijete koje je upravo rodila. Umjesto toga, naš

ponos, naša volja za afirmiranjem čini nas strancima prema sebi, čini nas tvrdima prema sebi. Zato uvijek mislim na Rilkea, na onu rečenicu: »I sve je složno u tom da nas prešuti, napola ko sramotu, napola ko neizrecivu nadu. To dvoje ide zajedno. Crkva je jedino mjesto koje potvrđuje ta dva aspekta čovjekove naravi, jedino mjesto koje shvaća taj paradoks ili tu proturječnost, tu bijednu i ljubljenu proturječnost (ne ljubi se proturječnost, ljubi se jedinstvo koje je u njoj). Ali ono najljepše što su me naučili jest riječ »milosrđe. Ona ne postoji u rječniku. To jest, postoji u rječniku, ali to je jedina riječ, koja nam je nužno, svakodnevno potrebna, ali koja ne može proizaći iz našeg iskustva. Uvijek se sjećam (oprostite ako dodajem ovo, obećajem vam da ću sad završiti) kad sam imao tri godine, uvijek sam išao s majkom na večernju molitvu. U crkvi je bila velika propovjedaonica u obliku zlatne spirale. Sjedio sam tamo s majkom, svećenik bi vikao, a ja sam uvijek pažljivo pratio; u jednom trenutku, svećenik je citirao rečenicu: »Ako te tvoja majka zaboravi, ja te neću zaboraviti« (usp. Iz 49,15). Tako sam se uplašio da sam pogledao majku koja je bila tamo, užasnut mišlju da me može ostaviti. Moja majka se okrenula prema meni, nasmiješila mi se, i tada sam se smirio. Ali, u potpuno drugom smislu to je bio jedan od najvažnijih trenutaka u mom životu: od toga trenutka i u tom trenutku započeo je korijen stvari koje sam shvatio. Imati majku je događaj, to nisu moralni zakoni koje treba primjenjivati; imati majku znači poticaj da se ponašaš na određeni način, da je poljubiš i rečeš da, ili da plačeš jer si pogriješio; i sve to dolazi iznutra. Dok moral u cijelom svijetu dolazi izvana i obično postaje državni moral; država ga promiče, jer su nametnute moralne vrijednosti korisne državi u datom povijesnom trenutku

Moderator. Bezgranično vam zahvaljujemo. Dirnuti smo i zadivljeni. Puno Vam hvala i za trud da dođete k nama.

© 2024 Zajedništvo i oslobođenje za tekstove L. Giussania.